

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904.   Andra Kammaren.   N:o 14.

Onsdagen den 10 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs för remiss till utskottet Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.

Remiss af proposition ang. valrätt till Andra Kammaren.

Därvid anförde:

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Då rösträttsfrågan sista gången var på tal, vid 1902 års riksdag, tillät jag mig från denna plats framhålla, att det väsentliga och det nya uti den skrifvelse, som Riksdagen då hade beslutat afåta till Kungl. Maj:t, var, att där för första gången *den allmänna rösträttens* princip hade af Riksdagen häfdats. Detta var så mycket det väsentliga, att hvad som skrifvelsen därutöfver innehöll eller »det trefvande och famlande» som där finnes, det kunde icke borttaga intrycket däraf.

Det skall icke heller falla mig in att förneka, att uti motiveeringen till den rösträttsproposition, som vi nyss ha mottagit, har en ny anda i rätt stor utsträckning gjort sig gällande. Jämföres hvad som nu yttras af Kungl. Maj:t med det språk som fördes både 1896 och 1902, så är framsteget omisskännligt; och det kan icke bestridas, att man i viss mån äfven där uppe på höjderna sålunda synes hafva fått upp ögonen för att det icke på längden går för sig att utestänga det svenska folkets stora flertal ifrån medborgarrätt. Det finnes också uti denna motivering ett erkännansvärdt afvisande utaf de skuggrädslans enfaldiga uträkningar, som alltför ofta gjort sig gällande uti rösträttsfrågans behandling. Men jag måste då tillägga: hvilken

Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

skada är det icke, att dessa goda ansatser i dessa viktiga uttalanden äro så starkt uppblandade med återfall uti det äldre föreställnings-sättet, som man just försökt emancipera sig ifrån!

Jag skall tillåta mig att med några ord genomgå det väsentligaste utaf de s. k. »garantier», med hvilka äfven denna rösträttsproposition är försedd.

Jag finner då först *åldersstrecket*, där det talas om att det skulle vara 25 år, och herr justitieministern visar sig till och med tämligen angelägen om att den nuvarande gränsen höjes. Ser man emellertid närmare på huru detta syfte har blifvit formuleradt, så finner man, att rösträtten skulle inträda kalenderåret efter sedan vederbörande fyllt 25 år.

Valen komme att äga rum i september, och i medeltal i det gynnsammaste fallet, nämligen att valet ägde rum för en åldersgrupp året omedelbart efter fyllda 25 år, blefve det således 26 $\frac{1}{4}$ års ålder ungefär, som denna åldersgrupp komme att ha uppnått, då den träder fram till valurnorna. Men detta är det gynnsammaste fallet, eftersom vi hafva treårsperioder. Det blir nämligen två andra åldersgrupper, för hvilka det icke skulle falla lika väl till, utan som först vid 27 $\frac{1}{4}$ eller 28 $\frac{1}{4}$ år komme fram till valurnorna. Medeltalet för treårsperioden för den yngsta åldersklassen blefve således icke 25 utan 27 $\frac{1}{4}$ år. Då hemställer jag, om icke detta verkligen är att komma alltför nära den åldersgräns på 30 år, som man satt i Danmark, men mot hvilken där nu resa sig demokratiska ansträngningar för att få den sänkt.

Vill man komma till 25 år, bör utan tvifvel en annan formulering sökas, och det hade därför varit allt skäl att äfven i denna punkt alldeles afvika från 1902 års formulering.

Det har vidare införts en ny diskvalifikationsgrund, nämligen understöd från *fattigvården*.

Det må ju vara ganska lätt begripligt, att ett sådant stadgande kommit till. Men, såsom det här blifvit formuleradt, kan det dock icke förnekas, att det skulle komma att utesluta äfven sådana, hvilka vore fullkomligt oförvitliga medborgare, men t. ex. genom olycks-händelse, en fabriksbrand eller något sådant, råkat i den ställning, att de nödgats vid något tillfälle anlita fattigvården och sedan icke hunnit göra rätt för sig. Att sådant skulle vara öfverensstämmande med den allmänna rösträttens idé, tror jag icke man på allvar kan förfäktas.

Värre är det emellertid med det *utskylldsstreck*, som är bibehållet, och för hvilket regeringen alldeles bestämdt uttalat sig. Det skäl, som i främsta rummet åberopats, är den hos oss »rådande rättsuppfattningen». Men därtill har lagts ett annat mycket karaktéristiskt: detta är ju »ingen nyhet», det är blott »en fortsättning af hvad som redan gäller». Ja visst, det är just en fortsättning utaf hvad som redan gäller. Men det var ju dock meningen, att man skulle *gå ifrån* den tanke, som för närvarande är uttryckt i våra rösträttsbestämmelser, lämna helt och hållet den censustanke, som gör rösträtten till en handelsvara, hvilken köpes med den kontant

betalta debetsedeln. Det blir den grundsatsen, som dock Kungl. Maj:t i detta viktiga fall har uppehållit. Detta är en afvikelse så svår ifrån den allmänna rösträttens idé, att man icke skall kunna neka till, att det blir i så fall en allmän rösträtt *till namnet*, men sannerligen icke detsamma, som man därmed i allmänt tal menar.

Kungl. Maj:t har själf framhållit detta, när det på ett erkännansvärdt sätt gjorts gällande, att icke ens befrielse ifrån mantalspenningar skulle diskvalificera i fråga om rösträtt. Då har det nämligen erkänts att det föreläge möjlighet till missbruk, om man skulle stadga en begränsning på den punkten, ty de kommunala myndigheterna skulle åtminstone kunna tänkas i vissa fall flytta ner personer under strecket — det dåvarande strecket — genom att fritaga dem ifrån mantalspenningar. Denna möjlighet till missbruk har man velat förebygga, och det är godt och väl. Men man har tyvärr icke haft blicken öppen för att precis samma möjlighet till missbruk föreligger också, så länge man laborerar med detta skattestreck — vare sig det kommunala eller statsskattestrecket, men framför allt det kommunala strecket. Ty hvad som kunde ske med en nedflyttning i förra fallet, kan precis lika lätt ske, enligt det nu föreliggande förslaget, genom upptaxering.

Vi få komma i håg, att nere vid existensminimum, där de samhällsklasser dväljas, hvilka det här gäller, är en jämförelsevis obetydlig beskattning en mycket betydlig tunga och börda, som man där har ganska stora svårigheter att komma ut med. Och under sådana förhållanden, om det sker en allmän upptaxering, blir det massor utaf de nya röstberättigade, som i praktiken och verkligheten skulle stupa på detta streck.

Herr justitieministern gör beräkningar, efter hvilka han kommer till det resultat, att 160,000 skulle bli maximum för den siffra, som anger antalet af dem, som skulle falla på denna garanti. I själfva verket tror jag, att han därvidlag icke ett ögonblick tagit med i beräkning just den synpunkt, som jag här framhållit, att med en allmän upptaxering till kommunalstrecket skulle kunna följa en högst betydlig ökning i denna siffra af för skattestrecket fallande och således en högst betydlig decimering af dem, åt hvilka han vill skänka medborgarrätt. Och 160,000 — det är dock, mina herrar, inga småsaker, redan det, i ett land som vårt. Det är att ena stunden tala om att man ger allmän rösträtt, och den andra stunden säga: ja 160,000 personer afföras tills vidare helt och hållet, såvida de icke kunna betala vissa direkta skatter.

Här stå naturligtvis principerna skarpt emot hvarandra. Det gäller att välja mellan *censusprincipen* och den *allmänna rösträttens princip*.

Slutligen kommer jag till den garanti, som justitieministern själf icke vill räkna såsom en sådan, nämligen de *proportionella valen*.

Jag har själf flera gånger här i kammaren föreslagit proportionella vals införande till det enkammarsystem, som vi ha i våra stadsfullmäktige, och äfven år 1902, då det var fråga om huru man skulle lägga den stora rösträtsreformen, tillät jag mig att peka på

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

den proportionella vägen såsom en af de framkomliga vägarna till allmän rösträtt. Men detta skedde, såsom det står att läsa i motionen, »naturligtvis under förutsättning» att den kammare, som komme att väljas proportionellt, också blefve erkänd som ett fullgiltigt uttryck för nationens vilja, under förutsättning således af en *författningsrevision*, som skulle göra slut på den orimligheten, som förekommer i vår grundlag, att vid sidan af den folkvalda kammaren det skall stå en fyrkvald med, såsom det heter, »i alla frågor lika behörighet och myndighet».

Men när man nu icke velat gå in på så genomgripande förändringar, när man föredragit att försöka begränsa reformen till blott en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, lämnande de öfriga delarne i den konstitutionella byggnaden oberörda, ja, då är det uppenbart, att hvad som gäller ett enkammersystem eller ett system, där Andra Kammaren absolut har det afgörande ordet, det kan icke utan vidare vara riktigt att tillämpa på en sådan byggnad som vårt tvåkammersystem. Det blir att införa blott half rättvisa och därigenom få en hel orättvisa. Det blir ett återuppreparande — om också i större skala — af hvad man försökte 1896, hvilket alla erkände vara en rent politisk partimanöver till stäckande af de stora städernas, som man då ansåg, så förfärligt samhällsvådliga radikalism. Under det att man då ville begränsa de proportionella valen till storstäderna, har man nu sökt utsträcka dem till hela Andra Kammarens valmanskår. Men fortfarande vid alla tillfällen, då Riksdagen uppträder som enhet, kommer denna proportionalitet att blifva vilseledande för hvad folkets vilja verkligen är.

Det är förunderligt att se, huru lätt man från regeringens sida halkar öfver denna invändning, som dock är så i ögonen fallande och kommit så skarpt fram under den offentliga diskussionen. Herr justitieministern säger endast, att, »om Andra Kammaren bildas genom proportionella val på den allmänna rösträttens grund och följaktligen kommer att gifva ett riktigt uttryck för den allmänna folkviljan inom landet, det ej torde kunna befaras, att kammaren icke skall komma att äga sitt tillbörliga inflytande i representationen». Och endast på denna den ärade herr justitieministerns ljusa framtidsförhoppning skulle vi alltså gå att besluta i en så genomgripande fråga, som så uppenbart berör maktfördelningen mellan de bägge kamrarna! Ty man kan ju icke förneka, att om den proportionella principen tillämpades vid val till denna kammare, skulle man därigenom så att säga premiera sönderklyfningen i smärre partier. Detta skulle ha till följd en skarpare utpräglning af motsatserna mellan olika riktningar, än hvad som blefve fallet under enmansvalkrets-systemet, då redan själfva valproceduren manar till ett sammanförande af hvad som möjligen kan föras tillsammans.

Hvar och en bland oss känner ju till, huru det går vid gemensamma voteringar, i fall här i kammaren det finns 50 à 60 röster, som gifvas på samma sätt, som i medkammaren majoriteten lägger sina i urnan. Det blir så, att den gruppen vinner i allmänhet. Och hvad skulle då detta innebära? Jo, att $\frac{3}{4}$ af landets mening, ut-

tryckt genom proportionella val till Andra Kammaren, skulle i så viktiga frågor som bestämmande af statens utgifter stå maktlösa gentemot en koalition af ¹/₄ af de här proportionellt valda tillsammans med den kompakta majoriteten därinifrån.

Det har erinrats af herr justitieministern, att i Belgien ingen opposition förspörjes mot proportionsvalen, som där äro införda sedan 1899, utan missnöjet från massorna gäller den graderade skalan. Det är sant. Men herr justitieministern har icke därvid tillagt, att i Belgien är just genomfördt hvad jag tillät mig sätta såsom villkor och nödvändig förutsättning för proportionalitetsidéns införande i vår riksdagsordning, nämligen att den afgörande makten ligger i deputeradekammaren, icke i senaten, att hela regeringens sammansättning och den statsstyrelse, som i landet äger rum, är beroende på huru majoriteten i deputeradekammaren ställer sig. Senatens ställning är en helt annan, mycket ringare och mindre ingripande än i vår konstitution. Och jämförelsen med Belgien blir således icke riktig.

Det förefaller mig som, om man skulle införa proportionella val enbart till Andra Kammaren utan att på något sätt röra vid den Första Kammarens maktställning, det skulle vara detsamma, som om man försökte ställa upp här i salen ett fint precisionsinstrument, som vore anordnad efter de modernaste principer och något ömtåligt visserligen och sprödt i sin sammansättning, men som nog kanske skulle fungera väl, om det finge fungera ostördt. Men bredvid detsamma skulle Första Kammaren fortfarande mala med de gamla, mera solida men också mera klumpiga donen. Om dessa bägge stötte tillsammans, blefve det värst för det fina instrumentet. Det skulle icke tåla vid en sådan påkänning.

Om vi skola slå in på den proportionella valmetodens väg, då blir det alldeles nödvändigt att se till, att vi ej stanna på halfva vägen, utan att vi beträffande representationen i sin helhet införa proportionella val. Ty uti folkrepresentationens idé ligger ju, att den skall vara ett uttryck för hela folkets mening. Men genom en proportionell anordning, som skulle träffa blott en del af representationen, kan man ju icke få fram en riktigt uttryckt folkrepresentation.

Hvad det gäller uti denna rösträttsfråga är således, mina herrar, huruvida densamma skall lösas i sådan anda, att det verkligen blir allmän rösträtt, riktigt och rättvist utförd, eller om vi skola förlägga tyngdpunkten till garantierna. Båda dessa vägar äro möjliga att använda, om man såsom utgångspunkt vill taga endast den riksdagsskrifvelse, som tillkom på aftonen den 16 maj 1902. Men, såsom jag redan de dagarne tillät mig framhålla, det viktiga och väsentliga blir icke det som står i denna riksdagsskrifvelse, utan den *anda*, i hvilken skrifvelsen tolkas och att detta sker i samklang med nationens begäran om en verklig, effektiv och slutgiltig rösträttsreform. Det är beklagligt att — så vidt jag kunnat finna — i regeringens förslag det är endast när det är fråga om att *motivera* den allmänna rösträtten, som de vackra talesätten och den goda bevisföringen användas. Däremot, när man sedan kommer till själva de sakliga *besluten*, till de afgörande och viktiga punkterna i för-

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

slaget, då får man se, att garantiandan fått öfvertaget och blifvit den bestämmande.

Det borde emellertid icke hafva varit så svårt för herr justitieministern att härvidlag intaga den rätta ståndpunkten. Han hade icke behöft lägga örat så synnerligen hårdt mot jorden för att kunna höra, hur folkmeningen uttalar sig i dessa frågor och huru det förhåller sig med den popularitet, som ett rösträttsförslag efter det nu framlagda mönstret skulle kunna påräkna. Öfver hela landet har höjts ett enstämmigt rop, som går ut på att man icke vill ha dessa garantier, utan en allmän, lika och direkt rösträtt utan garantier, ty för en sådan är svenska folket nu omsider moget. Under sådana förhållanden tillåter jag mig här uttrycka den förhoppning och förväntan, att åtminstone Andra Kammarens ledamöter i konstitutionsutskottet måtte betänka, hurusom en rösträttsreform, som verkligen skall kunna *samla* vårt folk — och som därigenom skall hafva den stora nationella uppgift, man framhåller såsom en af rösträttsreformens allra främsta, — måste, mina herrar, genomföras *med* det svenska folkets vilja och icke *emot* densamma.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill till en början medgifva, att den föregående ärade talarens anförande var ganska hofsamt, och jag skulle till och med vara böjd för att i ett afseende instämma med honom, nämligen då han vänder sig mot den bland de föreslagna garantierna, som består i det s. k. åldersstrecket. Denna garanti har aldrig tilltalat mig. Men i alla fall vill jag böja mig därför och icke yrka på dess borttagande, ty jag har den uppfattningen att, om jag vill få en verklig rösträttsreform genomförd, det gäller för mig att i vissa mindre väsentliga delar böja mig och icke säga som så: får jag icke allt såsom jag helst önskar, så vill jag icke hafva någonting alls. Jag har därför, som sagdt, beslutit mig för att i detta fall låta mitt enskilda tycke falla, ty rösträttsreformen är för mig verkligen af sådan vikt och betydelse, att jag icke vill att den skall på något sätt hindras af obetydliga detaljer, som bestämmelsen om åldersstrecket i alla fall utgör.

Beräffande åter det så mycket omskrifna och så mycket klandrade utskyldsstrecket, undrar jag icke heller på att den föregående talaren icke kunde förlika sig med detta streck, ty han ansåg ju att till och med understödstagare skulle få vara med och blifva delaktiga af den »allmänna, lika och direkta» rösträtten. Jag kan erkänna, att detta är en åskådning, som mycket väl låter tänka sig, om man nämligen med allmän rösträtt menar det, att rösträtt skall tilldelas alla och en hvar, utan afseende på om fattigvårdsunderstöd åtnjutes eller om skyldigheterna i ett eller annat afseende till stat eller kommun blifvit fullgjorda. Särskildt tycktes denne talare bekymra sig däröfver, att fullgjord skatteplikt till kommunen uppställts såsom villkor för rösträttens utöfvande; däremot tycktes han ej så mycket fästa sig vid bestämmelsen om fullgörandet af dylik plikt gentemot staten. För min del har jag mycket svårt att göra en

sådan skillnad mellan dessa båda saker. Vi torde väl få vara eniga därom, att det är de enskilda individerna, som bilda familjen, och att familjerna återigen bilda kommunerna samt dessa senare staten, hvadan de stå i ett mycket nära samband med hvarandra. Den som icke betalar sina utskylder till kommunen, han blir så att säga dess understödstagare. Ty kommunalskatterna kunna icke förminskas därigenom att någon eller några underlåta att betala sina utskylder till kommunen; de andra få till följd däraf tillskjuta så mycket mera, om också först nästa år, och följaktligen blir den, som underlåtit betala sin skatt till kommunen, densamma understödstagare. På denna grund bör, enligt min öfvertygelse, denne person lika litet som en understödstagare i vanlig mening komma i åtnjutande af politisk rösträtt.

Jag skulle icke alls hafva yttrat mig nu i denna fråga, såvida icke herr Branting nyss hade yttrat, att det icke bort vara svårt för herr justitieministern att i detta fall höra folkets röst, som enstämigt skulle fordra allmän rösträtt, utan några garantier. Jag ber då få säga, att också jag anser mig vara en representant för en del af svenska folket och att såväl min som alla mina valmäns eller åtminstone — såsom jag med säkerhet kan garantera — de allra flestas bland mina valmän öfvertygelse och vilja är, att man för rösträttens åtnjutande bör fordra fullgjord skatteplikt till stat och kommun. Härmed vill jag icke hafva sagdt, att villkoret för fullgjord skatteplikt och därpå grundade politiska rättigheter bör vara ett medel för indrifningen af skatterna, utan jag vill i stället säga, att detta streck — som jag helst skulle vilja kalla ett ordentlighetsstreck — bör, efter den öfvertygelse och uppfattning jag har, vara ett villkor för utöfning af de politiska rättigheterna. Om vi nu emellertid hade fått framlagdtt ett regeringsförslag, i hvilket dessa skyldigheter vore uteslutna såsom villkor för rösträtt, är det dock icke sagdt, att jag på denna grund skulle hafva röstat emot detsamma, ty, såsom jag nyss framhöll, rösträtsfrågan är alltför viktig för att böra undanskjutas för några detaljbestämmelser, som, huru önskvärda de än må vara, dock icke äro af afgörande betydelse. Men hvad jag velat säga är, att för min uppfattning och för min rättskänsla framstå dessa två skyldigheter såsom nödvändiga villkor. Och dessutom, mina herrar, är det så, att bestämmelsen om fullgörande af dessa båda skyldigheter, skyldigheten att betala skatten till staten och kommunen, drabbar de förmögne i mycket högre grad än de fattige. Ty om också en rik person har lättare att betala hundra kronor än den fattige tio kronor, så är det dock oftast mycket små belopp, som fordras af de minst bemedlade. Statistiken visar nu emellertid, att befolkningen i landskommunerna, hvilken visst icke är förmögnare än stadskommunernas befolkning, bättre än denna senare fullgör sina skatteplikter. Grunden härtill är således icke att söka i någon större förmåga hos landtbefolkningen att fullgöra dessa sina plikter, utan fastmera i dess moraliska uppfattning af densamma. Ty på landsbygden är det i allmänhet en hederssak att betala sina utskylder, men icke så i städerna; snarare

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

råder där en motsatt uppfattning. Och det är därför, som jag håller på att utskyldstrecktet borde få stå kvar.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Hvad den förste talaren här yttrade gaf mig anledning att begära ordet. Och jag vill nu föra herrarne till minnes en aftonstund här för två år sedan. Då var en mycket häftig och hetsig debatt angående det då föreliggande rösträttsförslaget, och jag för min del deltog ganska ifrigt i denna debatt. Jag yrkade därvid afslag på det af herr Ivar Månsson framlagda skrifvelseförslaget, och jag gjorde detta på den grund, att man, såsom jag sade, icke visste hvad det var man skref om. »År det meningen», sade jag, »att besluta en skrifvelse till regeringen och att sedan, när regeringen framlägger ett förslag i öfverensstämmelse med denna skrifvelse, icke vara med därom? Nej, skola vi stå för hvad vi skriva, så böra vi också veta hvad vi skriva om.» Men det är det jag vågar påstå, att de ledamöter, som biträdde denna skrifvelse, icke visste, hvad de ville skriva om. Att herr Branting visste det, är jag öfvertygad om. Men se, han är så klok i politiska förhållanden, att han icke talar om hvad han tänker göra. »Det kan vara tids nog», tänker han, »att tala om hvad jag vill, när frågan förekommer.» Hade han då uppträtt och förklarat hvad han i dag förklarat, nämligen: »jag vill vara med om proportionella val, endast under förutsättning att det blir en-kammar-system», då hade nog biskop Billing förskräckt ryggat tillbaka och aldrig satt sitt namn under en dylik skrifvelse. Men det gjorde herr Branting icke; han endast möjligen *tänkte* så. Biskop Billing tänkte nog helt annorlunda; han ansåg, att det icke alls gällde att omorganisera Första Kammaren; utan att det endast gällde den Andra. Och nu inträffar detta märkliga förhållande, som jag redan då förutspådde, i det jag sade: »Huru kunna herrarne tänka sig att kunna komma till ett resultat på grund af ett skrifvelseförslag, hvarom biskop Billing och herr Branting äro ense. Det går icke.» Ja, nu stå herrarne inför faktum. Det ser ut, som om det icke skulle gå. Hade däremot herr Branting för två år sedan förklarat, hvad han menade, så hade skrifvelsen sannolikt icke kommit till stånd. Men jag tror allt, att herr Branting får svårt att resonera bort sin anslutning till skrifvelsen; och om han icke kan visa, att proportionella val äro aldeles oantagliga, så har han enligt min uppfattning offentligen bundit sig vid att kunna antaga dylika val till Andra Kammaren, utan att Första Kammaren därför behöfver omorganiseras. Jag vill till de ledamöter, som voro här närvarande den aftonen, ställa den frågan: »Huru många af eder hade då den uppfattningen, att skrifvelseförslaget äfven innebure en förändring af Första Kammaren?» Jag tror icke, att den tanken då gjorde sig gällande. Men nu börjar den träda fram; nu börjar man göra framställning om att äfven Första Kammaren skall organiseras efter proportionella val. Hvad jag däremot vågar påstå, är att det *den aftonen* endast var fråga om Andra Kammaren. Det var endast detta jag ville påpeka.

Hvad öfriga anmärkingar angår, så torde det bli tids nog för mig att yttra mig därom i konstitutionsutskottet, dit frågan väl kommer att remitteras.

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke nu till bemötande upptaga det angrepp, som gjordes från herr Daniel Persson mot städerna på grund däraf, att de skulle hafva en större procent skatterestantier än landsbygden. Endast det vill jag nu invända, att jag knappast tror, att det är rättvist att skriva detta på räkningen af en större moralitet på landsbygden; utan förhållandet torde vara det, att ju mera öfverskådliga områdena äro och ju mera lätt man har att kontrollera hvarandra i de mindre kommunerna, desto lättare indrifvas också skatterna, under det att detta i de stora städerna stöter på stora svårigheter. Och härtill kommer, att uppbördsväsendet särskildt i de stora städerna fungerar på ett synnerligen otillfredsställande sätt. Det är nog bättre att där söka förklaringen till missförhållandet, än att på detta sätt göra propaganda för åsikten, att den ena delen af vårt lands befolkning, nämligen befolkningen i städerna, skulle vara ett slags moraliska undermålingar, jämförda med den andra delens.

Orsaken hvarför jag begärde ordet var förnämligast de erinringar, som framställdes af konstitutionsutskottets ärade vice ordförande. Han kom med åtskilliga påståenden, bland annat det, att jag och biskop Billing skulle hafva skrivit under samma skrivelse. Det var emellertid, såsom han nog torde erinra sig, icke precis samma skrivelse, ty det var åtskilliga viktiga saker, som voro strukna i den skrivelse, som antogs af Andra Kammaren. För öfrigt har jag icke på annat sätt skrivit under denna skrivelse, än att jag gifvit min röst åt densamma. Och i den förklaring, som jag några dagar därefter afgaf, sade jag, att det nya och väsentliga låge däri, att *allmänna rösträtten* i denna Riksdagens skrivelse fördes fram, hvaremot jag uttryckligen inlade min reservation mot »det trefvande och famlande», som funnes i skrifvelsen. Men vidare ber jag att gentemot friherre Barnekow få framhålla, att jag 1902 i en motion hade utvecklat mina tankar om de proportionella valen, och där står uttryckligen: »naturligtvis har hela detta resonemang till förutsättning, att den politiska maktens tyngdpunkt verkligen ligger hos den folkvalda kammaren, hvilken så troget som möjligt återspeglar nationens sociala och politiska utvecklingsgrad. Söker man däremot upprätthålla fiktionen om en folkvald och en rikedomsvald kammare med 'i alla frågor lika behörighet och myndighet', så förloras genast jämvikten» o. s. v.

Att icke friherre Barnekow fäst sig vid dessa mina uttalanden, kan jag icke förtänka honom. Men nog tror jag kunna stå, när jag visar på dem, ganska klar för den beskyllning, som herr friherre Barnekow nyss riktade mot mig.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag hade för min del icke tänkt yttra mig i denna fråga, men med anledning af de anföranden,

Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

som hållits af herrar Daniel Persson och friherre Barnekow, kan jag, ehuru min ställning icke kräfver att jag uppträder i denna debatt, dock icke underlåta att, äfven jag, yttra några ord i denna synnerligen viktiga fråga.

Den sak, inför hvars lösning vi nu stå, är utan tvifvel den allra största, som på länge hos oss förekommit, och det passar sig icke då att taga den mer eller mindre skämtsamt. Jag tror, att förhållandena äro så viktiga, att det för hvar och en, hvilket parti man än tillhör, kräfves det största allvar, lugn och besinning att öfverväga hvad det är vi gå att kasta oss in i på förslag af regeringen. Jag vill icke tala om den skrifvelse, som föranledde detta förslag. Denna var en famlande kompromiss i en oklar situation, och jag tror icke, att någon ledamot i Riksdagen af något rätthafveri skulle kunna tvingas att nu intaga en bestämd ståndpunkt på grund af denna skrifvelses innehåll. Men jag vill oberoende af denna skrifvelse framhålla ett par små synpunkter, så mycket mera som jag enskildt sökte göra dem gällande redan när denna skrifvelse antogs, ehuru, till följd af den allmänna uppfattningen, att man ej kunde skriva någonting bestämdt, dylika synpunkter icke lyckades då komma fram, såsom jag skulle hafva önskat.

Uti saken är att erkänna, att herr justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet i frågan är så olikt alla andra anföranden, vi förut hört från regeringens sida i dylika frågor, så att det för mig ställer sig så, att anhängarne af en verklig rösträttsreform icke hafva åtminstone i herr justitieministern att göra med en motståndare till frågan, utan med en person, som står på samma sida i afseende på utgångspunkten, och att det råder olika meningar endast om de konsekvenser, som böra dragas af denna utgångspunkt.

Man talar visserligen om proportionella val och anser, att dessas införande skulle medföra, att folkmeningen får ett riktigt och harmoniskt uttryck. Men jag tror, att man härvid icke närmare reflekterat öfver hvad för resultat den proportionella valmetoden, särskildt tillämpad på endast valen till Andra Kammaren, egentligen praktiskt sedt, i framtiden skulle leda till. Att tillämpa den proportionella valmetoden vid val till utskott inom kammaren eller vid val inom mindre korporationer vore utan tvifvel en riktig början. Men fråga är, om det icke är ett språng ut i det fullkomligt ovissa att under nuvarande förhållanden börja experimentera med denna metod på sådana val som valen till Andra Kammaren.

Det är ju klart, att den proportionella valmetoden, som syftar till att, såsom det heter, låta olika meningar göra sig gällande, just därigenom kan provocera till att en mängd detaljintressen söka drifva fram sina särskilda representanter. Följden blir således en splittring af krafter och icke en samverkan. Det andra systemet åter med enmansvalkretsar och majoritetsval har mera till syfte att göra gällande de två olika hufvudströmningarna i politiken, framstegs- sidan och den konservativa sidan. Och då företrädesvis dessa båda riktningar sinsemellan skola bekämpa hvarandra, blifva deras anhängare å ömse sidor mera satta inför nödvändigheten att moderera

sig, för att kunna vinna några praktiska resultat. Konstitutionen bör vara så gjord, att den uppfostrar valmännen, icke till utspråk på att alltid få ansvarslöst göra sina tillfälliga personliga tycken gällande, utan till insikt om vikten att släppa sina egna meningar i mindre punkter för att inordna sig under stora, allmänna och ledande principer. Detta skulle till äfventyrs icke inträffa, om man finge proportionella val, som enligt sin princip kunna leda till alltför många motsättningar. Och äfven om man icke kan bestämdt yttra sig om huru dylika val skola verka, så bör dock redan ovishheten i detta afseende föranleda att man icke genast obetänksamt kastar sig in i detta, förrän tiden därför är mogen. Man kan förutse, att en valreform, som föranledde splittring af krafter, i stället för tvång till samverkan, till äfventyrs kommer att försena samhällsutvecklingen. Kunna åter ur valen endast framgå två eller tre hufvudpartier, så måste inom hvardera partiet alla små meningsskiljaktigheter underordnas det gemensamma stora målet, och på sådant sätt måste ett sådant parti såväl genom sin storlek som genom sin enighet få så mycket större kraft att uträtta det goda, som finnes å dess program. Och när åter ett dylikt majoritetsparti efter fullbordadt värf börjar på att begå sina misstag, så är det desto bättre ju tidigare detta sker. Ty misstagen komma ovillkorligen att förorsaka partiets fall och det blir då ett annat mäktigt parti, som får i sin tur tillfälle att uträtta det goda, som dess program innehåller.

De betänkligheter, som sålunda principiellt kunna framställa sig mot det proportionella valsystemet, tillämpadt på de stora politiska valen, få en ännu mycket större betydelse, då fråga uppstår att tillämpa det endast på valen till Andra Kammaren. Jag tror, att den särskildt svaga punkten i regeringens förslag utan tvifvel är förhållandet till Första Kammaren. Herr justitieministern har där icke haft dessa klara och öfvertygande skäl, som han haft i premisserna för den allmänna rösträtten. Förslaget halkar alldeles förbi denna utomordentligt viktiga sida af saken.

Detta proportionella valsystem har dock, som sagdt, till syfte att så att säga kristallisera de olika meningarna. Följden kommer därför icke osannolikt att blifva att, i stället för att nu de konservativa riktningar, som komma in i denna kammare, måste äfven af hänsyn till väljarne moderera sig och taga hänsyn till andra åskådningar, så kommer i denna kammare in en stor och afsevärd grupp, som icke har denna förmåga af moderation och som blir ett helt annat parti, än Andra Kammaren hittills sett inom sig. Om nu en minoritet af denna beskaffenhet tillföres Andra Kammaren, då hafva vi, i stället för att utvidga svenska folkets rättighet att härska i sitt eget hus, ställt så till, att vi kanske äfventyra, att denna minoritet i samband med Första Kammaren i viktiga ögonblick — och icke blott i småsaker — kan bereda land och rike stora otjänster. Då, såsom förhållandena utvecklats sig, den stora industriens, de större godsegarnes och den högre embetsmannakårens tämligen sammanfallande intressen och åskådningssätt fått en homogen och alldeles oproportionerlig representation genom Första Kammaren, så ljuder väl en uppriktig

*Remiss af
proposition ang.
värrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)*

nitälskan just för de olika meningarnas proportionella inflytande i Riksdagen, att, så länge detta sakernas tillstånd fortfar, den Andra Kammaren blir odeladt förbehållen öfriga intressen.

Hvad slutligen angår den detaljfrågan om obetalda utskylder, så tror jag icke, att, då vi nu äro på väg att utjämna animositeten mellan land och stad, det kräfvdes att framhålla, att någon större moral skulle vara att finna inom den ena delen af vårt land än i den andra. Om det verkligen förhåller sig så, att i städerna — särskildt de större — en stor del af valmännen häfta för oguldna utskylder, så har nog detta sina giltiga orsaker. Mycket beror här som annorstädes på slarf — det är visst — men den hufvudsakliga anledningen är nog att söka i dyrare lefnadskostnader och de talrika tillfällen, som så att säga tvinga sig på befolkningen i städerna att genast gifva ut hvad de få, under det att man på landsbygden kan lefva betydligt billigare och är mera oberoende af dylika förförelser. Alla dessa orsaker göra, att en hel del mindre inkomsttagare icke kunna så lätt reda sig, utan på grund af de faktiska förhållandena äro ur stånd att alltid hafva till hands utskyldsbeloppet och således komma att häfta därför. Det blir således en olikhet i rösträtt att för dessa personer fordra fullgörandet af en skyldighet, som är lätt att fullgöra för dem, som icke hafva något att betala i utskylder, och för dem, som hafva mycket att betala med.

Herr talman! Jag har endast velat anföra detta för att för min del framhålla att det finnes åtskilligt, som föranleder till allvarliga betänkligheter, huruvida ett genomförande af det nu framlagda förslaget skulle utfalla lyckligt för landet.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar!

Herr Branting klandrade mig därför, att jag icke tagit reda på allt hvad han yttrat i denna fråga. Ja, detta är sant, ty jag har endast hållit mig till hvad han yttrade den omtalade aftonen. Hvad herr Branting nyss erinrade om var, att han två dagar därefter haft ett yttrande i samma riktning som hans anförande i dag. Jag kan emellertid icke annat än beklaga, att han icke hade detta yttrande den afton, frågan förelåg. Jag vill ännu en gång i kammarens minne föra, att då frågan förelåg, Andra Kammaren icke — efter hvad jag tror — uppfattade saken så, att meningen vore att bilda ett enkammarsystem, utan frågan gällde då endast förändring inom Andra Kammaren. Och jag är viss om att herr Ivar Månsson, som var den som här i kammaren framlade förslaget till skrifvelse — om han här vore närvarande — skulle förklara, att han icke skulle hafva varit med om att framlägga förslaget med den tolkning som herr Branting i dag gifver åt detsamma.

Men, herr talman, man talar så mycket om att proportionella val icke skulle kunna införas till Andra Kammaren med mindre de tillämpades äfven med afseende å Första Kammaren. Hvad mig beträffar har jag icke varit någon vän af proportionella val, utan hittills varit emot desammas införande. Men omständigheterna kunna blifva sådana, att det blir tvång att antaga denna valmetod. — En sak

vill jag emellertid göra denna kammare uppmärksam på, och det är, att det i Andra Kammaren funnits en bestämd proportion föreskrifven mellan lands- och stadsrepresentanternas antal, under det att någon dylik proportion icke förefunnits beträffande Första Kammaren. Det är således icke något alldeles nytt, om de proportionella valen skulle tillämpas endast med afseende å Andra Kammaren.

*Remiss af
proposition ang.
valrätt till
Andra Kam-
maren.*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, beslöt kammaren att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till konstitutionsutskottet.

§ 3.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts skrifvelse till Riksdagen i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lagförändring.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *A. Hedins* motion, n:o 171, till kammarens tillfälliga utskott n:o 1; och

herr *C. J. Ödmans* motion, n:o 172, till Riksdagens särskilda utskott.

§ 5.

Vidare föredrogs hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtande n:o 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Rödöns församling af viss del af förra kårchefsostället 1 $\frac{1}{3}$ mantal Rödögården n:o 1 i Jämtlands län; samt

lagutskottets utlåtanden:
n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 60 och 144 §§ konkurslagen; och
n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för organistlöns utgående.

§ 6.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att herr Ingeniör *El. Biesèrt*, som lider af influensa, tills vidare är förhindrad att bevista Riksdagens sammanträden, intygar

Stockholm d. 10° 1904.

F. W. Warfwinge.
Med. Dr.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

- n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *första* hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna;
- n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *andra* hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;
- n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *tredje* hufvudtitel innefattande anslagen till utrikesdepartementet;
- n:o 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronolägenheten Sätra n:o 2 i Östergötlands län;
- n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kornettsbostället 1 mantal Åckelsta n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet;
- n:o 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kaptensbostället Böttestad n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenhet;
- n:o 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Bårstad n:o 5 i Östergötlands län hörande område;
- n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanichefsbostället Melby n:o 1, 1 mantal, jämte Båtsmanstorpet n:o 1, ett torp, i Östergötlands län hörande lägenheter;
- n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra fältväbelsbostället $\frac{1}{2}$ mantal Juresta n:o 4 i Södermanlands län hörande lägenhet;
- n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Törnvik n:o 2 i Östergötlands län hörande lägenheter;
- n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra militiebostället 1 mantal Bondesätter n:o 1 jämte Lämnenäs n:o 2, en utjord, i Östergötlands län;
- n:o 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra häradsskrifvarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Ärja n:o 3 i Södermanlands län hörande torp;
- n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till lindrande af förlust, som arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län lidit till följd af olyckshändelse;
- n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetning af marmorfyndigheter å kronojord; och
- n:o 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående för-

säljning af en till förra sergeantsbostället 1 mantal Björka n:o 1 i Södermanlands län hörande lägenhet.

§ 9.

Afgåfvos motioner af:

herr *A. A. Johansson* i Möllstorp *m. fl.*, n:o 173, i anledning af motionen n:o 13 om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af sjölagen;

herr *C. A. Lindhagen*, n:o 174, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 3 § och 2 kap. 14 § i lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift; och

herr *O. G. Eklund*, n:o 175, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af 22 § i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker *m. m.*

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>N. Åkesson</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 15 februari,				
» <i>G. O. V. Lindgren</i> i Örebro »	2	»	»	12	»
» <i>G. B. Hellman</i>	8	»	»	13	» och
» <i>A. Hansson</i>	8	»	»	13	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,11 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Fredagen den 12 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande februari.

§ 2.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *A. A. Johanssons* i Möllstorp *m. fl.* motion, n:o 173, till lagutskottet;

herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 174, till lagutskottet; och

herr *O. G. Eklunds* motion, n:o 175, till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 2, 3, 4, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 och 28.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Herr *C. A. Lindhagen* aflämnade en motion, n:o 176, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6 § i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd af järnvägs drift m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *P. P. Waldenström* ..... under 3 dagar fr. o. m. den 13 februari,

» *C. H. Gustafsson* i Mjölby » 3 » » » 13 »

» *J. W. Lundin* ..... » den 13 februari,

» *O. H. Svensson* i Saläng » 10 dagar fr. o. m. den 16 februari och

» *A. Sterner* ..... » 4 » » » 13 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,45 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.